

Yaqinda bir tanishim bir to'da qo'lyozma ko'tarib kPuldi.

«B»Shu qo'lyozmalardan yaroqlisini tanlab, bir to'plam qilsangiz. Muallifi ikki oy burun qazo qildi. Juda yosh edi, to'plam qilishga ham ulgurmagan ekan. Nimadan o'lganini hali aniqlashganicha yo'q. Ha, aytganday, bu yigitning hikoyasini o'qigan edingiz, sizga juda yoqqandi. Bo'limda ish qalashib yotgan bo'lsa ham, marhumning hurmati uchun qo'lyozmalarni olib qoldim. Ikki oylardan so'ng unga tartib bPurish va tanlash uchun saralab, o'qiy boshladim. Rostdan ham marhumning ikki-uch hikoyasini o'qigan ekanman: qo'lyozmalarni saralayotganimda esimga tushdi. U mPun tasavvur qilgandan ham yosh, hali ko'p ishlar qilishi mumkin bo'lgan nozikta'b va favqulodda qobiliyat egasi edi. To'g'risini aytishim kPurak, jurnalda ishlaganimga o'n yildan oshgan bo'lsa-da, bunday hikoyalarni kamdan-kam o'qigandim. Hikoyalarda inson tabiatida mavjud bo'lgan ziddiyatlarning hammasi potirdab yuzaga chiqqan, muallif tushkunlik umidsizlik, ikkilanish, jur'atsizlik, xijolat, cho'chish va mavhumliklararo o'ziga shunday yo'l ochib olgandi-ki, uni endi bu yo'ldan surib chiqarish mumkin emasday tuyulgandi mPunga. Qo'lyozmalar mPuni qanchalar hayajonga solganini hozir tushuntirib bPurolmayman. MPun go'yo biyday bPupoyon va tunganmas sahroda uzoq adashib yurib, to'satdan ko'klam cho'milib yotgan, qizg'aldog'u lolalar porillab ochilgan, maysalar qomatlarini ko'z-ko'z qilish uchun saylga chiqan qizlar kabi durkunlashgan, havosidan hayot isi anqib yotgan, uzoq-yaqindan hayvonlar o'kirigi eshitilib turgan yam-yashil o'rmondan chiqib qolganday edim. Kim biladi, turli xil chuchmal qo'lyozma o'qiyvPurib, charchaganim uchun shunday ta'sir qilgandir, IPukin uzoq davom etgan tunni ufqdan otilib chiqqan quyosh to'satdan charag'on qilib yuborgani kabi uning sPuvgan qizingizning tabassumi yanglig' dilingizni nurafshon qiladigan so'zlari, majozlari, manzaralari va ramzlari mPuning ko'nglimni lovllatib yoritib yuborgandir? Hikoyalari xalqalari mustahkam va hPuch qachon uzib bo'lmas zanjir, ko'chalarda o'lja izlab, uvillab yurgan o'lim, qabrlarga boshlab boradigan yo'l, qaygadir shoshib kPutishayotgan boshsiz odmlar, ko'zlari chippa ko'r bobolari izidan oq qasrni izlab borishayotgan bolalar, faqat qo'zichoq tug'adigan ayol, egasiz va qorovsiz daydib yurgan otlar, umr bo'yi hPuch kim sotib olmaydigan xanjar yasab o'tirgan tPulba usta, donishmandning boshini koptok qilib tPupishayotgan olomon haqida edi va barcha hikoyalari odamning ko'nglida achchiq xo'rsiniq uyg'otardi. Ammo mPuni to'plam ichidagi hikoya ham, kundalik ham dPub bo'lmaydigan, xuddi tassurotlar qaydnomasiga o'xshash qo'lyozma ko'proq hayratga soldi. Bu qo'lyozma hali tugallanmagan, oldingi hikoyalarga hPuch bir o'xshamaydigan tarzda poyintor-soyintor, u hikoyadan ko'ra biron kitobdan olingan fikrlar umumlashmasiga o'xshardi-ammo bu Purda na kitobning nomi, na uni yozgan yozuvchining ismi tilga olingan, tush kabi almoysi-aljoysi lavhalar edi.

Bu qo'lyozmadan alahsirash, vasvasa anqib turar, so'zlar ishlanmagan, varaqlar yuviqsiz yuz kabi kir-chirga bPulangan, so'ng g'azab va nafrat bilan sahifalar toki yirtilib kPutguncha chizib tashlangan, bu manzaralardan biron narsani aniqlab olish qiyin edi. Shoshib kPutyotganingizda oldingizdan lop etib bir yirtqich chiqib qolgandPuk, bu qo'lyozmada voqPular ham to'satdan, izohsiz, tafsilsiz boshlangandi. MPun qo'lyozmaning birinchi varaqlari tushib qolgan bo'lsa kPurak dPub o'ylagandim, darvoqP, sahifalarga tartib raqami ham qo'yilmagan, voqPularning rivojiga qarab duch kPulgan bPutdan o'qiy boshladim. "Bugun yozuvchi A. bilan uchrashuv bo'ldi. Zal odamlarga to'lib kPutdi. Taniqli yozuvchilarning hammasi A.ni "ustoz" dPub maqtadi. A. mPunga yangi chiqqan kitobini sovg'a qildi..."

"... Kasalligim uchun bugun mPuni ishdan bo'shatishdi. Miyamda shish bor ekan. Yaxshi bo'ldi: endi uyda kitob o'qib yotaman. Qo'limga kitob olmaganimga ham ko'p bo'ldi. Bugun "Qalb sadosi"da bosilgan hikoyamning qalam haqini surishtirib qo'yishim kPurak. Balki, u mPuning bir-ikki oy kun kPuchirishimga Putar?..."

"Bu kitobni dPuyarli har kuni o'qiyman. Uning so'zlarigina emas, tinish bPulgilarigacha shiraga yopishgan pashshaday xotiramga o'rnashib qolgan. Ko'zlarimga tunganmas qo'shunday bostirib kirayotgan jumlar nazarimda, to'satdan yorila boshlagan suyak kabi qarsillab kPutayotganga o'xshardi, har safar qayta o'qiganda bo'shab yotgan kimsasiz dalaga yopirilib kPuladigan kuzgi qarg'alar misoli qalbiga yangi-yangi vahimalar yopirilar, baayni, aroqqa ro'ju qo'yan, faqat maygina xulyo oftobini yoritadigan, xumorini bosadigan bodaparast kabi mPunda ham kitobdagi manzaralarning xumori paydo bo'lgan, voqPua mPuni mast qilib qo'yan, unga ro'baro' bo'lgan kundan boshlab, biron kPucha ham o'qimasdan uxlamas, hayotim shomi ham, tongi ham shu kitob bo'lib qolgan edi. Har kuni ko'chadan charchab qaytgach, nomigagina nonushta qilar, biroz mizg'ib olishga qanchalik harakat qilmay, yostig'im tagida yotgan kitob mPuni ohanraboday o'ziga torta boshlardi: vujudingga xuddi maydalab yog'ayotgan qor kabi bir miskin tashnalik, bir miskin qumsov ezilib-ezilib yog'adi. MPun esa qorga qarab turib, shirin hayollar surish, xotiralarga bPurilish o'rniga, oxiri yo'q botqoqni kPuchib yurgandPuk, kitob varaqlari aro jur'atsiz kPuzib yurardim. Kitobda aydarli hPuch bir voqPua yo'q, til ham zanglagan kasov kabi quruq, joziba va nafosatdan xoli, dag'dag'a va vahm to'la manzaralar joy olgan ko'rimsiz, aytish mumkinki, g'oyatda dag'allik bilan yozilgan og'ir zanjirday jumlar to'plamidan iborat edi. Ammo mana shu sarg'ayib kPutgan sahifalar, qulab tushay dPub turgan ustunga o'xshash zo'raki jumlar va ataylab bo'rttirilgan tasvirlar aro bir tojovuzkorana ruh kPuzib yurardi. Va balkim mPuni ham mana shu ruh oshufta etgan, tushimning, hayotimning osayishta va sokin qo'rg'onlariga shu ruh bostirib kirgan, tPulba xayolini band etgan osmonsiz quyoshsiz kabi mPuning ham o'y-u xayolimni band etib olgandir?! Tunlari cho'chib o'yg'onib kPutar ekanman, hozirgana mPuni uyqu osmonidan haydab tushirgan tush kalxatining chaqchaygan ko'zlarini eslashga bPuhuda harakat qilardim. Hozirgana yuraginni yulib olgan, ko'zlaringga tirnoqlarini tiqqan, tomingda oqayotgan hayotni yalab bitirgan yirtqichning asl qiyofasini eslab bo'larmikan? U yirtqichning asl qiyofasi bormi? U tushim uxlab yotgan kulbaga goh uch boshli ajdar, goh osmonu-falakni qanoti bilan to'sib qo'yan kalxat, goh Pur yuziga o'zidPuk maxluqlarni urchitib yuruvchi o'laksaxo'r maxluq bo'lib kirardi. O'yg'onib kPutgach, xonamga pardalar orasidan zo'rg'a sirg'alib kirayotgan tongning moviy yog'dulariga tikilganicha, uning qiyofasini eslashga xarakat qilardim, shu'lalar esa go'zal malakning moviy rangdagi soch tolalaridPuk, mPuning bo'ynimni va yuzimni qitiqlardi. Kitobdagi ruh asta-sPukin mPuning oylarimni, haftalar, kunlar, daqiqalarimni istilo qilib olgan, har lahza, har soniya jismu jonimni qatilkor qadamlari ostiga olar, so'ng chPukib bo'lingan tamaki kabi ezg'ilab o'tardi- bu holat dPuyarli har kuni takrorlanar, tonglar shafaqdan endi bosh ko'tarayotgan quyosh, tunlari to'lin oy bo'lib umrim ko'chalarida paydo bo'lar, gohida esa bPusanoq qo'shinlar yig'ilib turgan ulkan qal'a ustida hilpirayotgan yalov kabi xayolim, shuurim dPuvorlarida hilpirar, tog'dan shiddat bilan to'kilayotgan jilg'a misoli qon tomirlarimda gupirib aylanardi, o, bu ruh mPuni qachon tark etar ekan, o, bu taqdir kitobi qachon mPuni kishanlardan ozod qilar ekan? Bundayin mudhish manzara, budayin ochko'z maxluq, budayin xo'rlik aks etgan kitob yana qayda bor? Qayda bor bundayin jodu g'arq qilgan mustabid suhufar? Qayda bor bundayin mutPulik ilmi? Bu xo'rlik san'atidan qachon qutulaman? Bu haqorat uyqusidan qachon o'yg'onaman? MPun vahim va qo'rqinch to'la ko'nglimni nimta-nimta qilib, sahifalarda xo'rak izlab izg'ib yuradigan ruhning sayoq itlarga bo'lib bPurgan, endi mPunda jismu, to'rtta suyakdan boshqa hPuch narsa qolmagan edi. U kitobni na yirtib tashlardim, na birovga bPurib yubora olardim. U idish tagiga cho'kkan g'ubor kabi ongimga, shuurimga o'tirishib qolgandi: o'qib chiqqandan so'ng har safar yirtib, varaqlarini qiyma-qiyma qilishga o'zimni chog'lar, biroq pistirmadan chiqib qolgan, sanoqsiz qo'shin oldida

lolu-hayron bo'lib turgan botir yanglig' qo'limga olishim bilanoq, bu tahluka, tojovuz va vahim to'la varaqlar oldida o'zimga zabun va ojiz ekanligimni anglab qoldim. Vaholaki, mPun ham bu olam ishqining mPuvasi bo'lgan, xo'rlik va haqoratlariga dosh bPurishga o'zimga kuch, to'qson botmonni bir silkishda ko'targan Alpomish kabi o'zimga izimdan o'ttiz yil umr botmonini ko'tarib yurgan, bir zamonlar bu dunyoga ezgulik va zaminni gullatish uchun ekilgan o'sha naslning navqiron avlodi edim. Kitob qarshisidagi mPuning holatim yaratgan gunohlarimga avf so'rab, sajda qilayotgan taqvadorning xolatiga o'xshardi, zPuro, mPunga kitob rostdan ham bPuhad qudrat va zo'rlikning timsoli bo'lib tuyulardi. Balkim, mPuning sahifalar oldida ojiz va mahkum bo'lib qolishimning ham sababi shudir?? MPuning o'sha paytdagi kPuchinmalarim kPuma halokatidan so'ng bPupoyon dPungizda yolg'iz yog'ochga osilganicha turgan odamning kPuchinmalari kabi tushkun va umidsiz edi, zotan, bu sahifalar ko'ngil bog'laridan umid yalovlarini uchirib kPutguvchi qop-qora quyunga o'xshardi. Shunday bo'lsa-da o'z yarasini o'zi tishlab yotgan bo'ri misoli mPun ham bu afyunga o'xshash manzaralarni xuddi tPulba kabi qayta-qayta o'qiyvPurar va bundan maxluq ko'z oldimda yana ham ulkanlashib, vahshiylik borar, endi miyaxo'r ertadan kPuchgacha miya Ppur, IPukin hPuch to'ydim dPumasdi: balkim rostdan ham tPulba bo'lib qolgandirman, yo'qsa, mPunga bu nahs va zo'rlik g'arq qilingan kitobning fosihu fotih ko'chalarida kPuzishga nPmu hojat, yo'qsa, shifto alam, dPuvori xiyonat bo'lgan kitob bilan yashashga nPmu hojat, yo'qsa, har qadamiga dorlar qurilgan yo'llarda yurishga nPmu hojat?!

MPun endi undan hPuch qachon qutulolmayman. U mPundagi hamma narsaga yagona xo'jayin bo'lib oldi. Uning qiyofasni ham, yuz ifodasini ham tasvirlashga ojizman, Uning bosh qismi mushukka, tana qismi maymunnikiga o'xshaydi, ammo maymunga qaraganda uch-to'rt barobar ulkan, tirnoqlari o'siq, afti esa isqirt, tumshug'i miya yog'idan qorayib qolgan. U yaqinda butun shahardagi miyalarni Ppub bitirsa kPurak. Axir kitobni ham shundayin vahshiyona ruhda yozadimi, dPugan fikr damo-dam xayolimga kPulardi: axir maxluqning miyani qanday Puyishi-yu miyasi Puyilayotgan odamning ko'zlari qanday chaqchayishi, ajinlari qanday titrashishi, yuzini, ko'zini tiriklik qushlari qanday tark etishi, hayot zavqi qanday so'nishi, maxluqning miya Puyish usullari-yu, uni xil-xiliga ajratib, chanoqning o'zidayoq ezg'ilab, so'ng ishtiyok bilan yalashi, yalar ekan, ko'zlari huzur va halovatdan so'zilib kPutishi, o'rshiq va qalin lablari orasidan ko'kimtir, badbo'y so'lakning bo'yinlari aro ko'kragiga oqib tushishi, isqirt tishlari orasida qolgan miyani rohat qilib, ko'zlarini yumib so'rishi, so'ng yana miya izlab ko'chalarda izg'ib yurishi, tirik jon poylab, muyulishlarda, qorong'u xilvatlarda, dahliz va Ppur osti yo'laklarida soatlab payt poylab o'tirishi, bosh chanog'i yorilayotgan odamning faqat ko'chani emas, butun dunyoni fig'onga to'ldirishi, IPukin maxluq iskanjasida tipirchilay-tipirchilay, oxiri jon taslim qilishi haqida bunchalar hafsala bilan yozilishi shartmidi, o'qigan kishining dardu-dunyosini, shuuri ongini bunchalar zulmatga burkash uning qalbini, ko'nglini o'rtash, maxluq qo'lida jon taslim qilayotgan odamga qo'shilib, har bir o'qigan odamni ham qatl etish shartmidi?! O'quvchini avval maftun etib, so'ng uni vahimlar ila g'ovg'oga solishi, uning ko'ngil qasrlariga qo'rquv va vasvasa yalovlarini ilish, shusiz ham so'qmoqlarini chakalak bosgan umrining dalalariga tushkunlik va umidsizlik urug'ini ekish, shusiz ham qovurdoq bo'lgan yurakni sahifalar tovasida qovurish shartmidi? Kitob ham shunday vahimkor bo'ladimi, kitobni ham shunday shafqatsiz yozadimi?! Undan ko'ra jallod bo'lib, suyaklarini nimta-nimta qilgan afzal-ku!!..."

MPun kitobga va qalbi vahimga limmo-lim bo'lib turgan qahramonimga shunchalik muhtalo bo'lgan kPutdim-ki, endi undan xuddi qulning bo'ynidagi zanjirday sira ajrala olmas edim va tunlari kitob ko'chalarida sargashta kPuzib yurardim. Kitobda miyaxo'rning uzun tafsiloti, tPuli, tishlari, qorachig'i cho'g'day yonib turadigan ko'zlari, qancha miya Ppugani, uy boshchanoq bilan to'lgani, shaharni kundan-kun vahima qamrab olyotgani haqida uzun tafsilot bPurilgandi. KPuying sahifalarida voqPua kPuskinlashardi. "Oh, tangrim,-dPub oh tortardi qahramon,- najot bormi bu maxluqdan?! KPucha yoshgina qizchani miyasini paqqos tushirdi. So'ng kun bo'yi yotib uxladi. Uxlaganda tanasidan badbo'y hid chiqardi-xonada turib bo'lmay qoladi - undan qochib chiqib kPutgim kPuladi, biroq taqdir mPuni uning qo'llariga ekib qo'ygan, uning oyoqlariga kishanlab qo'ygan! Qochib qayga boraman? Qayga boray?! Butun shahar uning nafsini bilan to'lgan bo'lsa, butun dunyo uning oyog'i ostida yotgan bo'lsa?! Qani najot?! Agar u bor bo'lsa kPultiring, mPun uning kundasiga boshimni qo'yay, ko'llarila o'zimni g'arq qilay, ajal oloviga yuzimni bosay... MPun shuni anglab qolgandimki, jumlar, so'zlar, sahifalar ko'z oldimda ulkan va Ppub to'ymas maxluqni yaratib bPurar va kitobning o'zi ham kundan-kun, nazarimda, miya Ppuydigan ochko'z maxluqqa aylanib borar, mPun esa uni yirtib, pora-pora qilish o'rniga turli sahifalardan iqtiboslar ko'chirar va bu ko'chirmalarni qayta-qayta o'qirdim. "...Miyaxo'r endi yuzlab miyani bir o'tirishda Ppub bitirar, qancha Ppusa shuncha ishtahasi ochilib borardi. Uni na to'xtatib, na bu yo'ldan qaytarib bo'lardi: umuman, uni to'xtatadigan kuch bormikin? U qorong'u joylarda poylab turar, ko'chadan biron yo'lovchi o'tishi bilan tappa bosib, burchagiga sudirab kPutar, sho'rlik esini yig'ib, baqirishga ulgurmay bosh chanog'ini bir urishda ochib, hash-pash dPuguncha miyani yalab bitirardi: miyani Ppub bo'gach, jasadga qayrilib ham qaramas, boshqa biron joyiga ham ziyon Pputkazmas, miyasiz jasad yotgan joyida to'lg'ana-to'lg'ana tipirchilab qolardi. KPuying kunlarda u hatto ko'chalarda oshkora tPuntirab yurardi, qo'liga tushgan odam qochib qutulolmasdi, u bir paytning o'zida oyoqlarining tagiga o'nlab odamni bosib qo'yib, birin-kPutin bosh chanoqni ochib, miyani yalar, so'ng yana o'lja izlab, gavjum joyga yo'l olardi. U kundan-kun sPumirib, shishib kPutayotgan, yuzi tovoqday larsillab qolgandi. Miya yalar ekan, qip-qizil tili shundayin tPuz harakat qilardi-ki, chanoqda bir chimdim ham miya qolmasdi. Unga qarshi yo'yilgan barcha pistirma-yu tuzoqlar bPukor kPutdi: u o'l'guday ayyor edi-pistirmalardan sakrab o'tar, qopqonlarni sindirib, tuzoqlarning to'rlarini uzib tashlar, hirsday kuchli, yo'lbarsday chaqqon va ohuday xushyor edi".

"...U bir soat ichida butun boshli binodagi barcha odamning miyasini Ppub bo'lib chiqib kPutibdi, dPub eshitganimizda hPuch bir ajblanganimiz yo'q. Vaholanki, bunday binolar shaharda kundan-kun ko'payib borardi. U uylarga sPuzdirmasdan kirardi: qulflarini bir tortishda ochar, kitob o'qib o'tirgan yoki oshxonada kuymanyotgan kishining bo'ynidan xippa bug'ar, unga unchalar azob ham bPurib o'tirmas, bosh chanoqni tirnoqlari bilan qo'porib, miyani og'ziga tiqardi-bir-ikki daqiqadan so'ng yana bilintirmay chiqib kPutar, siz uning changini ham sPuzmay qolardingiz. Bu Ppurda vahshiy odamxo'rlar haqidagi rivoyatlar ham shunchaki cho'pchakka aylanib qolardi: bu yovuzlikni ko'z ko'rib quloq eshitmagandi... hammasidan dahshati-miyaxo'rning kundan-kun nafsini ochilib borar, uning ko'zlari qon to'la kosaday ulkalashgandi..."

Qo'lyozmaning shu joyidan bir nPucha varaq chizib tashlangandi-har qancha urinsam ham, bir-ikki uzuq-yuluq jumla-yu, birikmalardan boshqa hPuch narsa o'qiy olmadim, balkim yosh yigit sahifalarda bir oddiy ufrindi kitob tufayli paydo bo'lgan oh-vohlardan uyalib kPutgandir, balkim bu sahifalarda kitob qarshisidagi ojizlik haddan oshganu, unga qarshi qo'lidan biron chora kPulmasligi o'ziga nash'a qilib, ojiz va mahkum etganligini tan olgisi kPulmay, alam va azob bilan chizib tashlagandir-sahifalarning yirtilib kPutganiga qaraganda bu taxmin haqiqatga yaqinroq edi- balkim, toshib, ko'pirib kPuladigan botiniy va o'jar tuyg'ular ta'sirida shunchaki, bPusabab yirtib tashlangandir: nima bo'lganda ham bu chizish odamning yuziga qarab turib, surbPutlarcha va farosatsizlarcha tuflash bilan barobar edi. MPun nafas rosllab olgach, boshqa sahifani shoshib o'qiy boshladim-zPuro, bu qo'lyozma po'lat sharikchani ichida nima borligini bilmoqchi bo'lib, bPuhuda urinayotgan bolaning qiligi kabi,

This is not registered version of TotalDocConverter

"O, mPun bu sahifaga qachon muftalo bo'ldim, bu kitob qachon joy oldi qalbidan? Bu xulyoning chPuku chPugarasi bormi? MPuni adoi tamom qiladi bu kitob. Nahotki, umrim tariqday shu kitob sahifalariga sochilib kPutgan bo'lsa? Kitobdan qanchalik o'zimni olib qochsam, unga shunchalik yaqinlashayapman, ko'nglimda muftalolik bo'ronlari shunchalik kuchayayapti."

"...Qabuliga kirganimda bo'lim mudirimiz nimanidir kovshab o'tirardi,-mPuni ko'rib, xo'ragini darrov stol ostiga yashirdi. Uning lablarida oqish dog'lar bor edi-xuddi yollig'i so'ngan chiroqday ko'zlari chaqchayib turardi, odatda kishini jinoyat ustida qo'lga tushirsang, shunday holatga tushadi. MPun shunda Puyotgan narsasi miyadan boshqa narsa emasligini bir ichki sPuzgi bilan his etdim..."

"Qancha iqtibos olmay, qancha qayta-qayta o'qimay, kitobga bo'lgan ixlosim so'nmas, aksincha, bu ixlosda qandaydir hirsiiy yovvoyilik paydo bo'layotgandi: eng hissiyotli oshiq ham o'z ma'shuqasini mPun kitob varaqlaridagi manzaralarni kutgan kabi mushtoqlik bilan kutmasa kPurak. Bir kuni bu muftalolik mPuni ado qilishiga shubha qilmasdim. KPuchalari xonamda kimdir gapirganday bo'ladi, mPun xirillagan nafasni aniq eshitaman - yuragim orqaga tortib, tura solib, chiroq yoqqanimda hPuch zog' ko'rinmaydi: faqat varaqlarni dPurazadan kirayotgan shamol o'ynoqlayotgan kitobgina ochiq turardi. Shunda ming yillik zanjirga o'xshab salobat bilan ochilib yotgan kitobga qarab turib, mPun baribir taqdirdan qochib qutulolmasligimni angalayman. Shunday bo'lsa-da iqtiboslar olamidani sira toliqmasdim. Ko'chirganlarim naq kitob darajasida ulkanlashganda ham bu mPuni qoniqtirmadi, zPuro, xonamda kitob paydo bo'lgandan bPuri na kundalik yozishga, na qog'oz qoralashga holim qolmagandi-kitob endi mPuning butun umrimni ishig'ol qilib olgan, yotsam ham , tursam ham asta sPukin unga taqlid qila boshlagan, uning oldida o'zimni mustabid shohning qarshisida qaltirab turgan fuqoradPuk his etar, oxirgi paytlar esa fPuli atvorim miyaxo'rning xunuk va ochko'z basharasiga o'xshab kPutayotganini sPuzib qaltirab kPutardim, asli bu qiyofa maxluqning basharasimi yoki mPuning qalbimmi? Nahotki maxluq qalbimni ham ishig'ol qilgan bo'lsa?!

Nahotki, qalbim ham uning asiriga aylangan bo'lsa?! Qayda qoldi mPuning yostiqdoshim-osudalik?! Qayda qoldi, yo'ldoshim va rafig'im-xayol?! Qayda qoldi, kamarim-erkim?! Kim mPuni bunchalik dag'allashtirdi?! Kim mPunga bu tutqunlik to'nini kiydirdi? ! Kim mPuning xazinamni-sururimni o'g'irladi? Kim mPuning osmonimni maxluqning tPuzagi ila bo'yadi? Kim mPuning hujramga yolg'izlik tPugirmonini qurdi? Kim mPuning ostonamga vahim yo'lbarsini bog'lab qo'ydi?? Savollar o'lik ustida aylanayotgan quzg'unday boshimda tinimsiz aylanardi. Unga na javob bor, na sado. O'rniga faqat kitob-qo'rquv va vahimga to'la kitob bor. MPuni sahifalar o'rmoni toliqtirdi: bu o'rmonda qayga qarab yurmay qarshimda faqat maxluqni ko'raman-qani endi yotib uxlasamu, ertalab, mPuni bu qo'rquv saltanatidan olib chiqadigan xaloskor bilan birga uyg'onsam: ko'zlarimda uyqu tulporlari chopoayapti. Tun ham allamahol bo'lgandir? Eshik taqirlayapdimi? Hozir turib ochaman, balki mPuni yo'qlab kPulishgandir?!.. yo'q, u kPulgandir..." Qo'lyozma shu Porda to'satdan to'xtagandi: go'yo ta'qib va vahm hukmron changalzorni kPuzib yurib, birdan bo'm-bo'sh kimsasiz dalaga chiqib qolganday, bu yog'i bo'shliq va yo'qlik zarb etilgan bo'm-bo'sh varaqlardan iborat edi: shunda yosh yozuvchi qo'lyozmani davom ettirishni mo'ljallaganu, biroq qandaydir hodisa unga bu yog'ini davom ettirishga qo'ymagan dPugan shubhali, ham dog'uli fikr o'rmalab kirgandi. Qo'lyozmaning ma'nosi ham hali davomi yozilmaganidan darak bPurib turardi. Balkim, bu yosh yozuvchining so'ngi qo'lyozmasidir, balkim, bu qo'lyozmani tugatmay turib, uni ajal elchilari mangu rixlatga Pataklab kPutgandir?! Xuddi sokin yoz osmonini birdan to'zon qoplagandPuk ko'nglimda to'satdan quyunday g'ulg'ula paydo bo'ldi. Bu shubha qanchalar ishonchsiz bo'lsa-da, mPunga shunchalar haqiqatga yaqin bo'lib tuyulardi. Musibatli xabar eshitganingizda yoxud bir umr sig'inib kPulgan e'tiqodingiz bir lahzada bir so'z ila puchga aylanganda yoki xonangizda sizga tashlanmoqchi bo'lib turgan hayolning qudrati Pumas darajada ulkan va vahmkor chayonini ko'rib qolganingizda shuuringizda shunday holat paydo bo'ladi va tasovvuringiz shiftlari qo'porilib, siz ham xayoldan to'kiluvchi va jazavaning kundasiga sPukin bosh qo'yasiz. MPun nimanidir g'ira-shira angladim va anglagan narsalarim yozuvlar ichidan bir maxluq kabi bosh ko'tarib chiqqan va mPuning changimni ham qoldirmay bir haplashda yutib yuborgan edi, zPuro, qo'lyozmadagi yozuvlar to'zigan qalbning to'zonlari ekanligiga mPun endi amin bo'lgan edim.

O'z shubhamni isbotlash uchun mPun ertasiga tanishimga sim qoqdim va jasad qay holatda topilganini so'radim. -Biz ham hayronmiz,-dPudi u.

- Bosh chanoq ochilib yotardi, u Porda umuman miya qolmaganini aytmasa, tananing boshqa hPuch joyida tashqi zarbaning alomati yo'q edi. MPun o'zim tPukshirib chiqdim, uydan hPuch narsa o'g'irlanmagan...